

Ա Ր Ե Ր Ա Տ

ԱՄՍԱԳԻՐ

ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՊԵՏՄԵԿԱՆ, ԲԱՆԱԹԻՐԵԿԱՆ, ԲԱՐՈՅԵԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ՝

ԹԻՒ Ա. — ՇՐԱՄՆ Զ.

1873

ՏԵՐԻ Ե. — ՅՈՒՆԱՐ 31

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

ԵՐԹՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԵԿԵԴԵՑԻՈՑ.

(ՇԵՐԱՆՈՒՄԻՆ *)

Մ Կ Ր Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն .

Մկրտութիւնն է լուացումն կամ ընկրգմունքն ի ջուր՝ Արքայ Լորորդութեան անուամբ՝ զերեխայս ի «Էքէնական» (, իսկ զչափահասեալս ի «Էքէնական» և ի «Էքէնական») մեղաց մաքրելոյ և արդարացուցանելոյ ազատու, որով մկրտեալք կը սրբուին և կհոգեղարգուին Աստուածային շնորհօք՝ Նոր Ուխտիս Քրիստոսի:

Իսկ սկզբնական մեղքը Ազամէն յառաջացաւ, և ըստ այնմ Ազամաւ մահմատաւ յաշխարհ, և Ազամաւ ամենեքին մեռանին⁽¹⁾, զի որպէս ի միօջէ մարդոյ մեղք յաշխարհ մօին, և ի մեղաց անտի մահ... որով ամենեքին մեղան . . . թաղաւորեաց մահ յԱզամայ . . . և ի վերայ չյան-

ցուցելոցն, ըստ նմանութեան յանցուածոցն Ազամայ . . . զի դատաստանն ի միօջէ յանցուածոցն անտի՝ ի դատապարտութիւն . . . — ապա ուրեմն որպէս միոյն յանցանօք յամենայն մարդիկ դատապարտութիւն, նոյնպէս և միոյն արդարութեամբն յամենայն մարդիկ արդարութիւն . . .⁽²⁾։ — Այս ինքն՝ պատուիրանազանց մեղսագործութիւնն⁽³⁾ Ազամայ ընդդէմ կամաց Արարչին մերոյ Աստուծոյ⁽⁴⁾՝ անիծիւք պատժեց զնա մահուամբ⁽⁵⁾ ի մեղս, ընդ նմին և զհամայն սերունդսն։ Որով ամեն մարդ կձնի «Էքէնական» (Ազամային) մեղք՝ ինչպէս կըրէ Վաւիթ, յղանայ անօրէնութեամբ և ծնանի ի մեղս⁽⁶⁾։ Հեռեաբար և ի մեղս մահուան դատապարտութեան ենթարկուած է անիծիւք:

(2) Հոմ. Ե. 42—18.

(3) Ծննդ. Գ. 6.

(4) Ընդ. Բ. 47.

(5) Ընդ. Ե. 17—19. — Յակ. Ա. 13. — Հոմ. Ե. 12, 17. Զ. 23. — Ա. Կորնթ. ԺԵ. 21, 22. — Եփես. Բ. 4. — Կողոս. Բ. 13.

(6) Սաղմ. Ծ. 7.

(*) Տես ի ԺԱ. Թ. Նոյեմբեր Ամսագիր 1872 տարւոյ.

(1) Ա. Կորնթ. ԺԵ. 22.

Իայց Եստուածային նախախնամութեան շնորհ⁷⁾՝ անհուն գութ և մարդասիրութիւն յողորմութիւն⁸⁾ շարժեցաւ մարդկային այնպիսի թշուառ վիճակի համար, որ մի մարդոյ յանցանաց և մեղաց հետեանք և դառն արգասիք եղաւ, և որպէս զի կրկին միով մարդով ամենեքեան արդարութեան արժանանան, հաճեցաւ իւր միակ և սիրելի որդին առաքել յաշխարհ⁹⁾, որ իբրեքրորդ Եդամ¹⁰⁾ թշնամոյն յաղթելոյ և փոխարէնն արդարութիւն համասփռելոյ աղազաւ՝ ընդունեց յանձն իւր աստուածային անիծիւք դատապարտեալ մարդկային մարմինը¹¹⁾, զոր և աշխարհակեցոյց Խաչին և անպարտ պատուական Երեան¹²⁾ գերմարդկային սքանչելի արդեամբք քաւեց և շնորհեց համայնատարած սրբութիւն և փրկութիւն: Եւ ինչպէս Ինքն միանգամ մեռաւ և թաղեցաւ¹³⁾ վասն մարդկային բնութեան, պատուէր աւանդեց օրինակաւ անձինն՝ զի հաւատացեալք ևս մեռանելով մեղաց՝ թաղեն իւրեանց հին կեանքը կամ սկզբնական մեղքը՝ մկրտուելով ի Վրիստոս կամ ի

մահն Վրիստոսի¹⁴⁾, որպէս զի ի նոր հոգեւոր կեանս վերանորոգ կենդանանան ընդունելով զՀոգին սուրբ¹⁵⁾ և զԵնքն — զՎրիստոս — զգենուն¹⁶⁾:

Ուրեմն Վրիստոնէական հաւատոյ մէջ ամենայն աստուածային շնորհաց և խորհրդոց նախադուռն է Մկրտութիւնն, ևս նշան և կնիք՝ իբր զի նովաւ միայն կը զրուին ի դպրութիւն Աինաց, կամ կը վաւերանայ հաւատացելոյ դաւանութիւնըն ի Վրիստոս և կամ Վրիստոնեայ լինելն, միանգամայն նորին երեւելի և զգալի խորհրդոյ աներեւոյթ շնորհօք¹⁷⁾ կջնջուն սկզբնական մեղաց դատապարտութիւնը:

Ի տեղի թլիստութեան հնոյ ուխտին¹⁸⁾ — որ Խորայեւացւոյն յայլազգեաց զանազանուելոյ սոսկ արտաքին նշանն էր ի մարմինն, — մեր Փրկիչ Յիսուս Վրիստոս ինքն սահմանեց Մկրտութեան խորհուրդը, նախ անձամբ օրինակ ցցոյց ի Յորդանան¹⁹⁾, — յորում Հոգին սուրբ իջաւ²⁰⁾, և Հայրն Եստուած յայտնեցաւ՝ ձայնիւ, Որդին՝ մարմնով, և Հոգին սուրբ՝ աղանակերպ, — միանգամայն պատուէր աւանդեց իւր աշակերտ առաքելոց և նոքօք համօրէն պաշտօնէից և հաւատագիւց Վրիստ. կրօնի

(7) Տիտ. Բ. 11.

(8) Եփես. Բ. 4:

(9) Գաղ. Գ. 4: — Հռոմ. Ը. 5:

(10) Ա. Կորնթ. ԺԵ. 45:

(11) Թո՛հ. Ա. 44: — Ա. Տիմ. Գ. 12:46 — Ա. Թո՛հ. Գ. 2:

(12) Եպիստ. Ա. 5:

(13) Մատ. ԻԵ. 50 — 60: — Մարկ. ԺԵ. 37 — 42: — Ղուկ. ԻԳ. 46 — 50: — Թո՛հ. ԺԺ. 50 — 40: — Գործ. ԺԳ. 29: — Հռոմ. Ե. 6. 2. 10. Ը. 54. ԺԳ. 9: — Ա. Կորնթ. ԺԵ. 5: — Բ. Կորնթ. Ե. 45: — Ա. Թես. Ի. 40:

(14) Հռոմ. 2. 5:

(15) Գործ. Բ. 58. ԺԺ. 3:

(16) Գաղ. Գ. 27:

(17) ՏԵՍ. 45րդ ծանօթութիւնը:

(18) Ծննդ. ԺԵ. 40-44 և Լն. և Լն:

(19) Մատ. Գ. 45. 46: — Մարկ. Ա. 9: — Ղուկ. Գ. 24:

(20) ՏԵՍ. 19րդ ծանօթութիւնը և Թո՛հ. Ա. 33:

և Եկեղեցւոյ՝ մկրտել յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ²¹⁾, և ի կնիք բանին յաւել, « Եթէ որ ոչ ծնցի ի ջրոյ և ի Հոգւոյ, ոչ կարէ մտանել յԱրքայութիւնն Աստուծոյ », ²²⁾, ինչպէս և Առաքեալք ուսուցին և մատակարարեցին զՄկրտութիւնն²³⁾:

Ըստ այսմ՝ որ մի անգամ ծնանի յարգանդէ մարմնաւոր՝ պարտ է զի միւսանգամ ծնանի և յարգանդէ Ս. Աւագանին²⁴⁾ իմա ի Հոգւոյն. վասն զի առաջնով ստացած և կրած սկզբնական մեղաց անէծք և դատապարտութիւնք՝ երկրորդովս կջնջուին և հաւատացեալն կազատի, իբր զի ի մահն Վրիստոսի մկրտուած՝ կվերածնի ի հոգեւոր կեանս Վրիստ. հաւատոյ և կրնծայուի յորդեգրութիւն երկնաւոր Հօր Աստուծոյ²⁵⁾:

Ապաքէն ով որ կհաւատայ ի Վրիստոս՝ նմա պարտ է մկրտիլ ի ջուր և ի Հոգին սուրբ:

Սակայն ոչ այնպիսի հաւատով և ըզգացմամբ՝ որպիսին էր Հին ուխտի ժողովրդեանն յամպ²⁶⁾ և ի ծով²⁷⁾, « Եկեմանայն ի Յորդանան²⁸⁾՝ մարմնով լոկ

սրբուելով, որպէս Յովհաննու մկրտութեան խորհուրդն ևս միայն ապաշխարութեան համար էր²⁹⁾:

Ոչ ասն զի Վրիստոնէական հաւատով Վրիստոնէան չէր գիտէր որքա՞նք և ինչպէ՞ս խորհուրդն « Եթէ³⁰⁾ » թէ և ջրով կը կատարուի այն արտաքուստ, և հաւատով լուացեալ Փրկիչ ալեւծ³¹⁾ ինչպէս որ նովաւ գնեալ և ապրեալ են Վրիստոնեայք³²⁾, մկրտեալն կմեռանի անիծից, ձրի թողութիւն կը գտանէ և շնորհիւ կկենդանանայ և կարժանանայ Աստուծոյ որդեգրութեան՝ ըստ որում կը կզրէ Հնորհալին « Երեսէս. « Յովհաննու մկրտութիւնն առաւել քան ըզՄովսէսին ապաշխարութիւն միայն էր. իսկ Վրիստոսի ոչ ապաշխարութիւն, այլ ձրի թողութիւն և շնորհիւ որդեգրութիւն », ³³⁾, ինչպէս նա և ժառանգակից Վրիստոսի³⁴⁾ և ժառանգ հանդերձեալ կենացն³⁵⁾ փառաց: Առանց մկրտութեան՝ բացառութեամբ անակրեկալ դիպաց՝ չիք հաւատ և փրկութիւն. ըստ որում՝ առանց հաւատոյ անհնար է հաճոյանալ Աստուծոյ³⁶⁾, ուրեմն և առանց մկրտութեան փրկիլն, վասն զի

(21) Մատ. ԻԸ. 19. — Մարկ. ԺԶ. 13.

(22) Յօհ. Գ. 3.

(23) Գործ. Բ. 58. 41. Ը. 12. 56. Թ. 18. Ժ. 47. ԺԶ. 15. 55. ԺԹ. 4. ԻԲ. 16. — Եբր. Զ. 2. — Հոմ. Զ. 5. — Ա. Կորնթ. Ա. 44. — Եփես. Գ. 5. — Գաղ. Գ. 27.

(24) Տիմ. Գ. 5.

(25) Հոմ. Ը. 15-17. — Գաղ. Գ. 5. 7. — Եփես. Ա. 5.

(26) Ելից. ԺԳ. 24. — Թու. Թ. 24.

(27) Ելից. ԺԴ. 22. — Ա. Կորնթ. Ժ. 2.

(28) Դ. Թագ. Ե. 14. — Ղուկ. Դ. 27.

(29) Մատ. Գ. 3. — Մարկ. Ա. 4. 5. — Ղուկ. Գ. 3. — Գործ. ԺԳ. 24. ԺԹ. 4.

(30) Ա. Պետր. Գ. 21.

(31) Ա. Պետր. Ա. 19. — Եբր. Թ. 14. Ժ. 19.

(32) Գործ. Ի. 28. — Ա. Պետր. Ա. 19. — Յայտ. Ե. 9. — Ա. Կորնթ. Զ. 20. Է. 25.

(33) Մեկն. Մատթ.

(34) Տե՛ս 25 ըջ ծանօթութիւնը

(35) Տիմ. Գ. 7.

(36) Եբր. ԺԱ. 6.

որ հաւատայ և մկրտիցի՝ կեցցէ, և որ ոչն հաւատայ՝ դատապարտեսցի և (57):

Այսին որոյ՝ Հայաստանեայց Ս. և Առաքելական Ազգեղեցին՝ ըստ հնաւանդ և հեռատես սովորութեան Ազգեղեցւոյ՝ իւրաքանչիւր մանկան ծննդենէ մի քանի օրերէ զինի — իսկ եթէ սակաւորական առիթէ հարկադրեալ է՝ անմիջապէս կփութայ ներկայացուցանել զերեսայն ի Խորհուրդ Մկրտութեան, որ կարգաբանայ ի «կղերական հեղաց զօրութեան հաւատով Ազգեղեցւոյ» — իսկ չափահաս պարտին նախ՝ ուսանել զհանգանակն հաւատոյ, հաւատալ ի ճշմարիտ Աստուած ի սուրբ Արքորդութիւնն ի Հայր և յԱրդի և ի Հոգին սուրբ, և ուսանիլ ըստ չափու քրիստոնէական պարտաւորութիւնքը խոստովանելով զմեզս և ապաշխորելով (58), և ապա մկրտուիլ, իբր զի «կղերական և ներշնչական մեղքերէ մաքրուած՝ կարժանանայ մկրտութեան պարգեւած երկնային շնորհաց:

Իսկ ինչպէս Քրիստոս մի անգամ մեռաւ և յարեաւ, պարտ է զի Մկրտութիւնն ևս միանգամ ընի (59)՝ եթէ մկրտուեալն անգամ է Առաքելական Ազգեղեցւոյ անգամ՝

(57) Մարգ. Ժ. 2. 16:

(58) Կորն. Բ. 58. — Ընդհ. Շնորհ:

(59) Քրիստ. Առաքելական և Ընդհանուր Ս. Ազգեղեցւոյ մէջ՝ աւանդելով է մի անգամ կրօնաբեր Մկրտութեան խորհուրդը Քրիստոսի ճշմարիտ հաւատը դաւանողաց վերայ զոր և առաքելն կուսուցանէ (Եփես. Գ. 5.) Դ՛ ընիլ Տէր. Դ՛ հաւատ և ՄԻ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ, ինչպէս նիկիական Հանգանակն ևս կքարոյէ, թէ «Հաւատամք և ի մի միայն Ընդհանրական և Առաքելական Եկեղեցի, ի ՄԻ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ և ըն»:

նուր Մի Սուրբ Ազգեղեցւոյ, և ըստ Անկիական Հանգանակին կդաւանի զՍ. Արք:

Մկրտութիւնն է գուռն՝ ամենայն Խորհրդոյ Եկեղեցւոյ, ընդ որով կմտանեն երախայացեալք յԱզգեղեցին Քրիստոսի և թէպէտ ընդ այն շատեր մուտ կգործեն, բայց բաւական է մի գուռն զըտանիլ ամեն մտանողաց համար:

Մկրտութիւնն է ի նշանակ մահուն Քրիստոսի, իսկ Քրիստոս Դ՛ հաւատ Դ՛ հաւատ (Հռոմ. 2. 10.), ուստի Առաքելն կուսուցանէ՝ թէ «Անհար է մի անգամ մկրտելոցն, որք ճաշակեցին յերկնաւոր պարգեւացն . . . և կործանեցին միւսանգամ՝ նորոգել յապաշխարութիւն, և վերստին ի խաչ հանել անձանց զԱրդին Աստուծոյ»:

Մկրտութիւնն է վերստին ծնունդ հոգեւոր, որով մարդ մեռանելով մեղաց՝ կվերածնի ի նոր հոգեւոր կեանս աստուածային շնորհաց ի Քրիստ. հաւատս, իսկ ինչպէս ծնելոյն դարձեալ յորովայն մօր մօտանել և վերստին ծնանիլ անկարելի է, այսպէս որ մի անգամ ծնեալ է յարգանդէ Մօր Ս. Աւաղանին ջրով և Հոգւով՝ ոչ ևս կարող է կրկին մօտանել և ծնանիլ ոչ սկզբնական և ոչ ներգործական մեղաց համար, կհետեի ուրիմն թէ՛ Դ՛ է որդէս հաւատարմ, նշանէս և հոգեւոր ծնունդ:

Ուրիմն Յոյնք ընդէր կկրկնեն Մկրտութիւնը (կրկնամկրտութիւն ասեն)՝ երբ պատահի Ընդհ. Եկեղեցւոյ անդամներէն միոյն՝ ընիլ Յունական եկեղեցւոյ անգամ, —

Թողով այժմ նոցա եկեղեցականաց յառաջ բերած սնապարծ փաստերը և ինքնահնար ճամարտակութիւնքը, — որ միշտ առաքելական Վանանաց և Քրիստ. եկեղեցւոյ հիմնադիր մեր Փրկիչ Յիսուսի հրամանին հակառակ է, — կյիշեմք աստանօր միայն առաքելական Վանանաց ճԺՆ կանոնը թէ՛ «Եպիսկոպոս կամ երէց, եթէ ճշմարտութեամբ որ ունիցի զՄկրտութիւն, և վերստին մկրտեցէ զնա, կամ զպղծեալն յամբարշտութեանց մկրտեցէ, անկցէ յեպիսկոպոսութենէն, որպէս ծիծաղելով զխաչիւ և զմահուանն Տեառն»:

բորդութիւն. վասն զի Դէ Տէր, Դէ Հա-
ւաք և ՄԻ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ, որպէս Հանգու-

Յունաց եկեղեցականաց պայպէս չարաչար մո-
լորուիլը նոր չէ և այն ոչ առանց կրից և ոչ
առանց քաղաքական նպատակաց, Թող մասնա-
որի աննարկութիւնս Հայոցս նկատմամբ Մի-
թէ Յոյնք քաջ չգիտէին և համոզեալ չէին
Հայոց ուղղափառ դաւանութեանց ի մասին,
Ասորի քաջ հմտացած էին, բայց կտքնէին մեր
նախնեաց միամտութիւնը խանգարել և չըջա-
նկատ հեռատեսութիւնը խապառ վերադնել,
թէպէտ չյաջողէին՝ մինչև անգամ երբեմն եզր
կաթուղիկոսի նման դամանս ի մերայնոց խորխո-
րատի եզրը գրեթէ բռնադատելով հասցնելով,
ուստի առաւել բորբոքուած ի նախանձ և ատե-
լութեան կրիւք կուրացած՝ չմնացին չարիք դոր
ոչ գործեցին ընդ դէմ՝ մեր ցարդ, որով ինչպէս
նա և այլ հակառակ գործերով և բանիւք իբր
թէ Հայոցս սրտից կամին կակիծ պատճառել:

Այս մեր Ազգի քաղաքական անկմանէն (4—500
Թ. Փ.) զկնի նորա պատեհ գտան իբն-իւն-ի-ն
պատրուակաւ առաւել ընտկանալ մեզ՝ Հայոցս
հետ, և խոստացան օգնել մեր հարստութեան վե-
րականցնման. և այնպիսի ընթացքներ բռնեցին՝
որպէս զի Հայք ինքնին ստիպուին զիմել ի նոյն
կեղծ կրօնական միութիւն, ևս մեր կարի տկար
վիճակէն ոգևորեալ ամեն հնարք ի գործ կդնէին,
մինչև անգամ երբեմն յայտնապէս կստիպէին
զՀայս՝ որ զիջանին կրօն. միութեան, Բայց երբ
չյաջողէին, մեր կրօն, հաւատալեաց և դաւանու-
թեանց մէջ մոլորութիւններ երևակայելով՝ մինչև
Արիոսական ևս անուանել զՀայս կյանդդնէին, և
պատճառաւ ի իբ իմենք ուժացեալ և առ ինքեանս
զիմողները կրկին կմկրտէին և կմկրտենուծս բուն
նոցա բաղձանքներն և նպատակներն էին — ինչ-
պէս և այլք սոյնպիսի ջանիւք կտքնէին և կտքնին,
— տեսանել զՀայս Յունական եկեղեցւոյ հետ
միացեալ կամ դարձալ Յունացի. — որում մի
փոքրիկ օրինակ թող լինի Պուլլարաց ներկայ
անցքը, որք մեզ նման քաղաքական հանգամանք-
ներէ ստիպեալ՝ Յունացմէ օգնութիւն չինդրեն,

նախն ևս կքարոզէ « Հաւատաւք և ի մի
միայն Ընդհանրական . . . Աշկեղեցի, ի ՄԻ
ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ, և այլն:

Իսկ թէ զԸնչ է մկրտութեան ձեւը և
բանք, և ուր, և ինչպէս կկատարուի
Մկրտութեան արարողութիւնը, յաջորդ
թուով:

(Երեսնակէն)

ՄԱՐԿԱՆՍ ԳԵՂԵՍԻԱՆՍ ԳԵՂԵՍԻԱՆՍ

այլ խրեանց ազատ եկեղեցին կաղմէ և խրեանց
լեզուաւ պաշտել զՆստուած, եկեղեցական արա-
րողութիւնքը, խրեանց եկեղեցին ինքեանք կա-
ռավարել կանձկան և խնդիրն բազմածանօթ է,
և ոչ երբեք ի հաւատոս միասրբերութեան կմո-
ծանեն, և միանգամայն կպատուեն զՅոյնս. բայց և
այնպէս իրիւ հերետիկոս բանադրուեցան —:

Ապա ողջամիտք թող դատեն իմէ որ տարա-
պարտուց Բռն (Մատ. Ե. 22) անուանելով զիւրն
եղբայր՝ զեհնին կդատապարտուի, հապա նորա
Ինչ դատապարտութեան արժանապէս կմեծար-
կուին՝ որ Ընդհ. եկեղեցւոյ մասը կաղմող ամբողջ
մի ազգը անարգելով՝ մկրտեալ կերևակայեն և
կրկնամկրտութեամբ կծաղրեն միանգամայն զՅի-
սուս Քրիստոս և զՀոգին սուրբ, որոյ համար
կլծուէ Տիրական բանն, թէ մի՞ թողցի նոցա մի
յայտ՝ յաշխարհիս և մի ի հանդերձեւումն (Մատ.
ԺԲ. 31, 32. — Մարկ. Գ. 28, 29. — Աուկ.
ԺԲ. 10):

Անկատմէ՞ զի նոյնպիսեաց ի ձեռս Քրիստոնէու-
թիւնն և աստուածային խորհուրդք ի խաղս
դասուած, և նախատանաց և անհաւատից ծաղ-
րածութեանց ենթակայացած են, թէպէտ ինչպէս
միշտ և ցարդ՝ նոյնպիսիքն լեզուազարութեամբք
խանդարելով Քրիստ. Արօնի պարզութիւնը, և շատ
քաշկռտութիւնս փաստեր կմուրան և կպատճառաբա-
նեն խրեանց քաղաքական նպատակները և ազգերը
ոչնչացնելու տքնութիւններն պատրուակելոյ հա-
մար, և իբր թէ Քրիստ. հաւատոյ նախանձախն-
դիր են. Աւստի կմնայ ողջամտաց ի սիրտ և ի հոգի
անշարիցաւ իրիւ աշակերտ Քրիստոսի և նախան-
ձախնդիր փառաց և պատուոյ Քրիստոնէութեան